

Ірина Спільник
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Провідним рушієм та цільовим орієнтиром господарювання, а в ринкових умовах безумовним, є одержання позитивного фінансового результату у формі прибутку. До того ж, прибуток – найважливіший комплексний якісний показник оцінювання ефективності діяльності, який у вартісній формі відображає кінцевий підсумок всіх сторін роботи: виробництва та реалізації продукції, використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, наявних у розпорядженні підприємства. Від його величини визначальним чином залежить стабільність фінансового стану, своєчасність і повнота виконання зобов'язань перед бюджетом, кредиторами. Деяка частина прибутку, як відомо, використовується на виплату дивідендів власникам, формування резервного капіталу, а інша – є джерелом розширеного відтворення діяльності. Оскільки забезпечення прибутковості (беззбитковості) діяльності є першочерговим завданням вартісно-орієнтованого управління, тому аналізу фінансових результатів та факторам їх формування слід приділяти належну увагу.

Як відомо, у загальному випадку прибуток – це результат зіставлення одержаних доходів з відповідними їм витратами. У разі перевищення доходу над витратами має місце прибуток, у протилежному випадку – збиток. Через що власне їх і називають ще показниками фінансових результатів. Згідно чинних нині стандартів фінансової звітності [1] виділяють такі показники фінансових результатів:

- валовий прибуток як різниця між величиною доходу (виручки) від реалізації продукції і собівартістю реалізованої продукції;
- фінансовий результат від операційної діяльності як різниця між сумою операційних доходів та операційних витрат;
- фінансовий результат діяльності до оподаткування;
- чистий прибуток (збиток).

Для аналізу використовують фінансову звітність підприємства, а саме: «Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)» форми № 2 фінансової звітності підприємства.

Аналіз фінансових результатів підприємства доцільно розпочати із загальної оцінки їх рівня, зміни в порівнянні з базовим періодом і за ряд попередніх періодів та виявити тенденцію, закономірність їх зміни.

Таблиця 1

Динаміка фінансових результатів підприємства

(тис. грн.)

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Динаміка	
			абсолютна	відносна, %
Валовий прибуток (збиток)	17 019	23 726	6 707	39,41
Фінансовий результат від операційної діяльності	75	2 139	2 064	2 752
Фінансовий результат до оподаткування	86	2 573	2 407	2 892
Чистий прибуток (збиток)	86	2 271	2 185	2 541

Як видно з даних таблиці 1, підприємство як у звітному, так і у попередньому періодах отримало позитивний фінансовий результат. Чистий прибуток у звітному році становить 2 млн. 271 тис. грн., що на 2 млн. 185 тис. грн., або у 26 разів більше за аналогічний показник попереднього року. Прибутковою була також і операційна діяльність, у тому числі основна. Так, операційний прибуток зріс у порівнянні з попереднім роком на 2 млн. 064 тис. грн., або у 28,5 рази, а валовий прибуток збільшився на 6 млн. 707 тис. грн., або на 39,41%. Таку динаміку фінансових результатів у цілому слід розцінити позитивно.

Крім того, доцільно здійснити так званий вертикальний аналіз – оцінити співвідношення між окремими показниками фінансових результатів. А саме, виявити пропорції між валовим та операційним прибутком, операційним прибутком та фінансовим результатом до оподаткування, чистим прибутком та податком на прибуток. Так, у попередньому році чистий прибуток (хоча абсолютне значення його становить лише 86 тис. грн.) підприємства становив 100 % від фінансового результату до оподаткування; фінансовий результат до оподаткування більший від операційного фінансового результату на 11 тис. грн., або на 14,67%; а валовий прибуток більший від операційного прибутку майже у 227 разів. У звітному році спостерігаємо, що чистий прибуток (а це вже 2 млн. 271 тис. грн.) становить 88,26 % від фінансового результату до оподаткування; фінансовий результат до оподаткування більший за операційний прибуток на 20,29%, а валовий прибуток більший від операційного прибутку у 11,09 рази. Має місце не тільки зростання значень фінансових результатів, але й поліпшується співвідношення між ними.

Коефіцієнти маржі (чотири останні показники в таблиці вище) дають аналітикам інформацію про те, скільки компанія отримує прибутку на кожну грошову одиницю доходу від реалізації продукції. Якщо маржа компанії зростає, то вона заробляє більше на одиниці продажу. Підвищення маржі слід розцінювати як позитивну тенденцію.

Аналізуючи показники фінансових результатів, оцінюють також і якість прибутку. Поняття якості прибутку комплексне і деякою мірою абстрактне. Методика оцінки в кількісному плані не є чітко вираженою і включає ряд критеріїв, які не можуть бути визначені інакше як експертним шляхом, тобто в суб'єктивному порядку. При такому аналізі беруться до уваги такі критерії:

- стабільна позитивна динаміка прибутку підприємства;
- стабільність співвідношення структури фінансового результату до оподаткування;
- частка і динаміка прибутку основної операційної діяльності у заробленому прибутку;
- наявність або відсутність негативних факторів формування валового прибутку (зниження обсягів реалізації продукції, зростання собівартості продукції);
- динаміка показників котирування цінних паперів цього підприємства на фондовому ринку;
- ділова репутація керівництва фірми та прогнози щодо кадрових змін у її керівному складі.

Такий аналіз якості прибутку (висока, низька) здійснюється зовнішніми аналітиками і враховується в умовах розвинутого ринку для оцінки надійності суб'єкта господарювання як один із напрямків запобігання ризику (кредитні установи, ділові партнери, інвестори). Так при низькій якості прибутку обмежується доступ підприємства до фінансових ресурсів, звужується ринок його матеріальних ресурсів, продукції [2, 95].

Збільшення доходів підприємства зазвичай оцінюється позитивно, однак це ще не є ознакою підвищення якості прибутку. До уваги слід брати витрати і контролювати їх динаміку. Оскільки показники фінансових результатів між собою є внутрішньо пов'язаними, тобто фінансовий результат від операційної діяльності залежить від валового прибутку, але не тільки (тут роль відіграють суми інших операційних доходів, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат), фінансовий результат до оподаткування залежить від операційного фінансового результату, але не тільки (тут можуть суттєво впливати доходи і витрати, що не пов'язані з операційною діяльністю: доходи від участі в капіталі, втрати від участі в капіталі, інвестиційні витрати, фінансові доходи і фінансові витрати тощо), а чистий прибуток залежить від фінансового результату до оподаткування, то при більш детальному аналізі можливо виявити фактори і причини, які спричинили ті чи інші відхилення і розбіжності у рівнях показників фінансових результатів .

Певний інтерес становлять також показники маржі фінансових результатів у відсотках до доходу (виручки) від реалізації продукції [3, 134] .

Таблиця 2

Динаміка фінансових результатів підприємства за показниками маржі

(тис. грн.)

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Динаміка	
			абсолютна	відносна, %
Валовий прибуток (збиток)	17 019	23 726	6 707	39,41
Фінансовий результат від операційної діяльності	75	2 139	2 064	2 752
Фінансовий результат до оподаткування	86	2 573	2 407	2 892
Податок на прибуток	86	2 271	2 185	2 541
Чистий прибуток (збиток)	45 484	73 145	27 661	60,82
Дохід (виручка) від реалізації продукції	0,3742	0,3244	- 0,0498	- 13,31
Валовий прибуток (збиток)/ Дохід (виручка) від реалізації продукції	0,0017	0,0292	0,0275	1 618
Фінансовий результат від операційної діяльності /Дохід (виручка) від реалізації продукції	0,0019	0,0352	0,0333	1 753
Фінансовий результат до оподаткування /Дохід (виручка) від реалізації продукції	0,0019	0,0311	0,0292	1 537
Чистий прибуток/Дохід (виручка) від реалізації продукції	17 019	23 726	6 707	39,41

Коефіцієнти маржі (чотири останніх показника в таблиці вище) дають аналітикам інформацію про те, скільки підприємство отримує прибутку на кожен грошову одиницю доходу від реалізації продукції. Якщо маржа підприємства зростає, то воно заробляє більше на одиницю продажу. Підвищення показників маржі слід розцінювати як позитивну тенденцію.

За даними таблиці 2 спостерігається зростання показників маржі практично за всіма позиціями, окрім частки валового прибутку у доході від реалізації продукції, яка скоротилася за аналізований період на 0,0498 пункти, або на 13,31%, що є небажаним. Така динаміка показників маржі у цілому є свідченням зростання якості одержаних фінансових результатів підприємства.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р.
2. Спільник, І.В. Економічний аналіз: навчально-методичний комплекс дисципліни (для студентів економічних спеціальностей) [Текст] / Ірина Володимирівна Спільник, Ольга Михайлівна Загородна – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 432 с.
3. Спільник, І. В. Аналіз ефективності збутової діяльності підприємства [Текст] / Ірина Володимирівна Спільник, Ольга Михайлівна Загородна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 2. – С. 130-140.